

Література

1. Про господарські товариства : Закон України від 19 верес. 1991 р. № 1576-ХІІ. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>
2. Цивільний кодекс України. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
3. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23 лют. 2006 р. № 3480-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2006. — № 31. — Ст. 268.
4. Положення про порядок отримання інвесторами доходів від володіння корпоративними правами в акціонерних товариствах : рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 386 від 25 груд. 2001 р. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
5. Про акціонерні товариства : Закон України від 17 верес. 2008 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2008. — № 50–51. — Ст. 384.
6. Постанова Вищого господарського суду України. — Режим доступу : http://www.arbitr.gov.ua/docs/28_2406699.html.

Анотація

Денисенко К. В. Право на дивіденди за Законом України «Про акціонерні товариства». — Стаття.

У статті розкриваються актуальні питання реалізації права на отримання дивідендів. Проведено порівняльний аналіз положень про виплату дивідендів в Законі України «Про господарські товариства», Цивільному кодексі України та Законі України «Про акціонерні товариства». Досліджено регулювання порядку парахування та сплати дивідендів за Законом «Про акціонерні товариства», права на дивіденди власників простих та привілейованих акцій.

Ключові слова: дивіденди, порядок виплати дивідендів, загальні збори акціонерного товариства, виключна компетенція загальних зборів акціонерного товариства, власники привілейованих акцій, власники простих акцій.

Summary

Denysenko K. V. Right for Dividends under the Law of Ukraine “On Joint-Venture”. — Article.

The article deals with the some aspects of the realization of the right to dividends. Comparative analysis of the legal regulation of the right to dividends under the legislation in effect and the law of Ukraine “On joint-stock companies” was conducted. The order of payment of dividends on common and preference shares is examined.

Keywords: dividend, right to dividend, common share, preference share, the order of dividends payment.

УДК 347.728.2

В. В. Заборовський

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОЦЕДУРИ КОНВЕРТАЦІЇ АКЦІЇ

На даний час як в українській, так і в російській науковій літературі питання про правову природу конвертації цінних паперів, і зокрема, про конвертацію акцій є мало дослідженим.

Дана проблема є актуальною і була предметом досліджень багатьох сучасних науковців. Серед вчених, які досліджували окремі аспекти даної проблеми, доцільно виокремити праці Д. Мельникова, А. Михайлової, Д. Борзих, О. Жукова, О. Клінової. Але слід погодитися з твердженнями тих вчених, які вказують на те, що і «наявні трактування конвертації досить неоднозначні та суперечливі» [1, 241].

Автор ставить перед собою завдання на основі аналізу правової природи процедури конвертації акції виробити загальноприйняте визначення поняття «конвертація акцій» та вирішити питання про те, риси якого, одностороннього чи двостороннього, правочину є характерними для конвертації акцій.

В юридичній літературі ряд науковців намагалися сформулювати власне визначення поняття «конвертація». Серед них можна відмітити Д. Мельникова, який у своєму дисертаційному дослідженні вказує, що конвертація «є обміном цінних паперів одного виду (категорії, типу) на цінні папери другого виду (категорії, типу)» [2, 66]. Подібним до цього є визначення, яке міститься в Законі України «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)» [3]. В ст. 3 даного Закону зазначено те, що конвертація цінних паперів ІСІ (якими є акції корпоративного інвестиційного фонду та інвестиційні сертифікати пайового інвестиційного фонду) становить собою вилучення емітентом з обігу та анулювання цінних паперів одного виду шляхом їх обміну на цінні папери іншого виду цього ж емітента або на цінні папери іншого емітента (у разі реорганізації цього емітента).

Основним недоліком даних визначень є те, що вони не відображають в собі всі можливі види конвертації. А саме, не включають в себе такий вид конвертації, як деномінація акцій, при якій відбувається тільки зміна номінальної вартості акцій і жодним чином не відбувається зміна виду (типу, класу) акції.

Більш вдалими, на думку дисертанта, є визначення конвертації А. Михайлової, яка вказує, що «конвертація — це, перш за все, заміна акцій одного випуску акціями іншого випуску» [4, 21]. Слід відмітити, що подібне визначення міститься і в згаданому Положенні про депозитарну діяльність, що затверджене Рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 17 жовтня 2006 року № 999 (далі — Рішення 999) [5], в п. 3 розділу III якого зазначено те, що конвертація являє собою обмін емітентом цінних паперів одного випуску на цінні папери іншого випуску згідно з умовами їх випуску.

Основним недоліком даних визначень понять «конвертація» є те, що вони не вказують на таку основну, конструктивну ознаку конвертації, як анулювання цінних паперів, що підлягають обміну в процесі проведення такої конвертації. Тоді, до одного із видів процедури конвертації акцій повинна була б належати і процедура зміни форми випуску цінних паперів з документарної на бездокументарну (процедура знерухомлення цінних паперів) або, навпаки, з бездокументарної в документарну (процедура матеріалізації цінних паперів), а це б суперечило правовій природі процедурі конвертації акцій. Тому що знерухомлення та матеріалізація цінних паперів не є способом конвертації цінних паперів, оскільки в даному випадку не відбувається анулювання акцій, а здійснюється лише процес зміни способу фіксації даних цінних паперів.

Необхідно звернути увагу і на те, що дані визначення містять і ще один недолік, оскільки включають в себе не всі можливі види конвертації акцій. Так і українським, і російським законодавством передбачено такий спосіб конвертації акцій, як конвертація при проведенні процедури реорганізації акціонер-

ного товариства, за якою акції товариства, що підлягає реорганізації, обмінюються (замінюються) на акції товариства- правонаступника.

Конвертація акцій являє собою особливий спосіб їх розміщення. Слід відмітити, що загальноприйнятим є твердження про те, що крім конвертації способами розміщення акцій є приватне та публічне розміщення акцій. На думку автора, самостійним способом розміщення акцій також є обмін. Даний спосіб розміщення акцій за своєю природою є дуже подібний до конвертації акцій, але відрізняється від останньої тим, що в даному випадку беруть участь товариства різних організаційно-правових форм і відбувається обмін частки (паю) на акції.

Особливість конвертації як способу розміщення акцій полягає в тому, що в цьому випадку відбувається анулювання акцій, які передаються «в оплату» раніше розміщених акцій. В даному випадку продаж акцій не здійснюється, а отже, конвертації по своїй природі не мають за мету здійснювати залучення інвесторів. У цьому випадку можна погодитися із твердженням Д. Борзих, який вказує на те, що «участь в конвертації можуть брати тільки особи, які володіють до її здійснення правами власності на вже розміщені цінні папери» [6, 76]. З цієї позиції можна зробити неправильний висновок про те, що конвертація за своєю суттю є подібною до приватного розміщення цінних паперів. Помилковість даного судження полягає в тому, що в у порівнянні із приватним розміщенням при конвертації не здійснюється оплата за отримані в результаті проведення конвертації акції.

Дискусійним в юридичній літературі залишається питання: «конвертація являє собою односторонній чи двосторонній правочин?». Так, А. Синенко у своїй праці вважає, що конвертації характерні риси одностороннього правочину, тобто що для її здійснення достатньо волевиявлення однієї з сторін — емітента, оскільки набуття права власності акціонерами на акції нового випуску (в результаті проведення конвертації) є не стільки правом, скільки обов'язком і проходить по загальному правилу без згоди акціонерів [7, 140]. Зовсім іншої точки зору дотримується О. Жуков, який вказує на те, що по своїй правовій природі конвертація являє собою специфічний різновид новації, яка, на думку автора, «обумовлена тим, що заміна одного зобов'язання іншим проходить не на основі згоди з кожним володільцем цінного паперу про новацію, а на основі рішення загальних зборів про конвертацію» [8, 9]. На нашу думку, однозначно погодитися з твердженнями кожного з авторів не має можливості, оскільки конвертації як специфічному способу розміщення цінних паперів характерна значна різноманітність способів її проведення. Автор не погоджується з твердженням О. Жукова про те, що конвертація є специфічним способом новації, тому що не враховується такий вид конвертації, як деномінація акцій. Так, відповідно до чинного законодавства новація розглядається як домовленість сторін про заміну первісного зобов'язання новим зобов'язанням між тими ж сторонами (ч. 2 ст. 604 ЦК України). Але, якщо, з одного боку, автор погоджується із думкою І. Спасибо-Фатеевої, яка вказує, що «в корпоративних відносинах акціонери мають права по відношенню до товариства, а останнє виступає

як би зобов'язаним суб'єктом по відношенню до акціонерів, забезпечуючи існуючими в ньому механізмами права на участь акціонерів в управлінні товариством, на дивіденди, на інформацію та ін.» [9, 60], то з іншого — важко погодитися, що при деномінації акцій відбувається заміна первісного зобов'язання новим зобов'язанням.

У цьому випадку слід погодитися з висновками, зробленими О. Кліновою в своєму дисертаційному дослідженні. Вона вказує на те, що залежно від способу конвертації її можна розглядати як односторонній, так і двосторонній правочин. Оскільки для такого способу конвертації акцій, як деномінація, характерними є риси одностороннього правочину, а, в свою чергу, для конвертації конвертованих цінних паперів в акції на вимогу власника такого цінного паперу більш притаманними є риси двостороннього правочину [10, 85–86].

І справді, для більшості способів конвертації є характерними риси одностороннього правочину. Характерною ознакою акціонерних правовідносин є корпоративний інтерес, тобто акціонер підпорядковується волевиявленню більшості (простій або кваліфікованій), яка виражається шляхом прийняття рішень на загальних зборах. Але в цьому випадку слід погодитися з думкою О. Швиденка, який вказує на те, що «не можна вважати згодою власника на здійснення дроблення та консолідації прийняття рішення загальними зборами акціонерного товариства із зазначених питань (навіть якщо акціонер голосував за проведення дроблення та консолідації). Рішення загальних зборів акціонерного товариства, як органу акціонерного товариства, може бути підставою чи передумовою для виникнення, зміни та припинення прав і обов'язків самого акціонерного товариства, а не для акціонерів, як власників акцій». Отже, для прийняття рішення про конвертацію акцій (за загальним правилом) достатньо волевиявлення лише емітента, шляхом прийняття відповідного рішення на загальних зборах акціонерів, і не потребує персональної згоди власника акцій. Для захисту прав акціонерів, які не голосували на загальних зборах акціонерів за конвертацію акцій, законодавством надається право вимагати в товариства викупити належні їм акції, що підлягають конвертації.

Як відзначалося, риси двостороннього правочину є характерними, наприклад, для такого виду конвертації цінних паперів, як конвертація конвертованих цінних паперів на акції на вимогу власника таких цінних паперів. Насамперед, для розкриття цього питання слід зазначити, що дисертант підтримує думку доктора юридичних наук С. Сарбаша, який в своєму дисертаційному дослідженні доходить висновку, що дії кредитора і боржника при виконанні зобов'язань, становлять єдиний вольовий акт (двосторонній правочин), мають і самостійну правову природу. Він вказує на те, що ці дії є юридичними діями, що мають властивість юридичної спрямованості, але які можна розглядати як односторонні правочини, оскільки для виникнення визначених юридичних наслідків достатньо волевиявлення однієї із сторін [11, 18–19].

Першим одностороннім правочином при даному способі конвертації цінних паперів буде прийняття емітентом рішення про розміщення даних цінних паперів. В цьому випадку потрібно врахувати те, що одностороннє волевиявлення

емітента, достатнє для проведення в подальшому конвертації, здійснюється ним не в момент проведення конвертації, а реалізовується ним ще в момент прийняття рішення про розміщення таких цінних паперів. Іншим одностороннім правочином в даному випадку є волевиявлення власника такого цінного паперу про намір здійснити його конвертацію. Наприклад, відповідно до умови розміщення власнику привілейованої акції надається можливість здійснити конвертації своїх привілейованих акцій в прості акції товариства. Тобто акціонеру — власнику даних привілейованих акцій надається виключна можливість реалізувати своє право або ні. Таке право в юридичній літературі має назву секундарне право, суть якого полягає в тому, що «володілець секундарного права володіє виключною можливістю власними діями викликати настання бажаних наслідків — виникнення, зміну чи припинення прав та обов'язків» [12, 11]. Оскільки в даному випадку наявне одностороннє волевиявлення власника конвертованих цінних паперів, то це є не що інше, як односторонній правочин. Отже, виходячи з всього вищенаведеного можна дійти висновку, що даний спосіб конвертації, тобто конвертацію конвертованих цінних паперів на вимогу їх власників, можна охарактеризувати як двосторонній правочин.

Конвертація являє собою специфічний спосіб розміщення цінних паперів. У свою чергу розміщення цінних паперів «являє собою тільки один із етапів процедури емісії» [13, 10], яка є значно ускладненим юридичним складом. На жаль, закріплене в нині чинному законодавстві визначення поняття «розміщення» не відповідає в повній мірі правовій природі такого способу розміщення цінних паперів, як конвертація. Так, в п. 1 розділу 1 вже згадуваного Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 999 зазначено те, що розміщення цінних паперів являє собою відчуження цінних паперів емітентом шляхом укладення цивільно-правового договору з першим власником. Необхідно зазначити, що дане визначення поняття «розміщення» є значним кроком вперед в порівнянні з тим, яке містилося в Положенні про депозитарну діяльність, затверджене Рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 26 травня 1998 року № 61 [14], в п. 1.2 розділу 1 якого розміщення цінних паперів взагалі розглядалося як укладення цивільно-правових угод щодо продажу цінних паперів у процесі їх емісії. Але, як вище відмічалось, конвертації за загальним правилом, тобто для переважної більшості способів її проведення, більш притаманними є ознаки одностороннього правочину.

З цієї позиції більш вдалим є визначення поняття «розміщення», яке надається російським законодавцем, а саме в ст. 2 Федерального закону «Про ринок цінних паперів» [15], в якій зазначено, що розміщення емісійних цінних паперів є відчуженням емісійних цінних паперів емітентом першим володільцем шляхом укладення цивільно-правових правочинів. Але й в цьому визначенні існує недолік, суть якого полягає, як вміло зазначила О. Клінова [10, 56], в некоректності застосування в даному випадку терміна «укладення», оскільки є необхідність в застосовуванні терміна «вчинення». Тому, на думку автора, в національному законодавстві повинно бути закріплене визначення поняття

«розміщення», подібне до того, що міститься в ч. 1 ст. 22 Модельного закону «Про ринок цінних паперів», що затверджений Постановою 18-го пленарного засідання Міжпарламентської Асамблеї країн — учасниць СНД від 24 жовтня 2001 року № 18-7 [16] (розміщення цінних паперів — виникнення на основі цивільно-правових правочинів прав, що посвідчуються цінними паперами, у їх перших володільців).

Виходячи з наведених визначень поняття «конвертація акцій», враховуючи всі зазначені недоліки, а також дослідивши певні аспекти правової природи конвертації акцій, автор доходить висновку, що конвертація акцій являє собою особливий спосіб розміщення акцій, який полягає в обміні (заміні) конвертованих цінних паперів емітента на акції нового (іншого) випуску цього ж емітента або ж товариства- правонаступника (у разі реорганізації цього емітента), що пов'язана з анулюванням цінних паперів, які підлягають конвертації. Враховуючи значну різноманітність способів проведення конвертації, конвертації акцій притаманні риси як одностороннього, так і двостороннього правочину.

Література

1. Дзыба Р. О правовой природе конвертации эмиссионных ценных бумаг / Р. Дзыба, Е. Клипова // Сборник аспирантских научных работ. — Казань: Изд-во Казан. ун-та, 2006. — Вып. 7, т. 1. — С. 241–247.
2. Мельников Д. И. Акция как эмиссионная ценная бумага : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Д. И. Мельников. — М., 2006. — 206 с.
3. Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди): Закон України від 15 берез. 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 21. — Ст. 103.
4. Михайлова А. П. Правовой статус акционера по законодательству России : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 «Гражданское право; Предпринимательское право; Семейное право; Международное частное право» / А. Н. Михайлова. — М., 2006. — 26 с.
5. Положення про депозитарну діяльність : затв. Рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 17 жовт. 2006 р. № 999 // Офіційний вісник України. — 2006. — № 49. — Ст. 89.
6. Борзых Д. Д. Правовое регулирование оборота акций в акционерном обществе : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Д. Д. Борзых. — М., 2005. — 208 с.
7. Сипченко А. Ю. Эмиссия корпоративных ценных бумаг: правовое регулирование, теория и практика / А. Ю. Сипченко. — М.: Статут, 2002. — 223 с.
8. Жуков А. С. Правовое регулирование оборота эмиссионных бездокументарных именных ценных бумаг в законодательстве России : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 «Гражданское право; Предпринимательское право; Семейное право; Международное частное право» / А. С. Жуков. — Ростов н/Д, 2005. — 22 с.
9. Спасибо-Фатсєва І. В. Правова природа корпоративних правовідносин в акціонерних товариствах // Вісник Академії правових наук України. — 1998. — № 3. — С. 58–66.
10. Клинова Е. А. Гражданско-правовые сделки при размещении эмиссионных ценных бумаг : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Е. А. Клипова. — Казань, 2007. — 184 с.
11. Сарбаш С. В. Общее учение об исполнении договорных обязательств : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 «Гражданское право; Предпринимательское право; Семейное право; Международное частное право» / С. В. Сарбаш. — М., 2005. — 49 с.
12. Бабаев А. Б. Проблемы вторичных прав в российской цивилистике : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 «Гражданское право; Предпринимательское право; Семейное право; Международное частное право» / А. Б. Бабаев. — М., 2006. — 22 с.
13. Липей К. О. Правовое регулирование размещения акций : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 «Гражданское право; Предпринимательское право; Семейное право; Международное частное право» / К. О. Липей. — М., 2007. — 26 с.

14. Положення про депозитарну діяльність : затв. Рішенням ДКЦПФР від 26 трав. 1998 р. № 61. — Режим доступу : <http://www.ssmsec.gov.ua/Law/2/1998-05-26.61.txt>.
15. О рынке ценных бумаг : Федеральный закон от 22 апр. 1996 г. // Собрание законодательства Российской Федерации. — 1996. — № 17. — Ст. 1918.
16. Про рипок цінних паперів : Модельний закон, затв. Постановою 18 пленарного засідання Міжпарламентської Асамблеї країн — учасниць СІД від 24 жовт. 2001 р. № 18-7. — Режим доступу : <http://www.iaicis.ru/html/?id=22&pag=127&nid=1>.

Анотація

Заборовський В. В. Загальні положення процедури конвертації акцій. — Стаття.

В роботі здійснено дослідження правової природи процедури конвертації акцій. Обгрунтовується висновок про те, що конвертація акцій являє собою особливий різновид їх розміщення і полягає в обміні конвертованих цінних паперів емітента на акції нового (іншого) випуску. Робиться висновок про те, що залежно від способу конвертації її можна розглядати як односторонній, так і двосторонній правочин.

Ключові слова: акції, акціонери, конвертація, розміщення акцій, анулювання цінних паперів, односторонній та двосторонній правочин.

Summary

Zaborovsky V. V. General Provisions of Share Conversion Procedure. — Article.

This work researches the legal character of the procedure of share conversion. The conclusion is that the conversion of shares means their typical placing, that is the changing of the emitter's converted stocks for the new (other) edited shares. We made a conclusion that the conversion may be a one-sided or a two-sided deed. It just depends on the method.

Keywords: shares, shareholders, conversion, capital issue, annulment of the stocks, one-sided and two-sided deed.

УДК 347.728

Я. С. Снявська

ПІДСТАВИ ВИНИКНЕННЯ МАЙНОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ УЧАСНИКІВ ПОВНОГО ТОВАРИСТВА ЗА ЙОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ

Правовий інститут майнової відповідальності учасників повного товариства регулюється одночасно цивільним законодавством, господарським законодавством та спеціальним законодавством про господарські товариства, у зв'язку з чим він має певну специфіку, яка пояснюється цілями і суттю діяльності повного товариства.

Як і будь-яка інша юридична відповідальність, майнова відповідальність ґрунтується на певних правових підставах. Це, по-перше, нормативні підстави, тобто сукупність норм права про відповідальність суб'єктів економічних відносин та їх учасників. Другою правовою підставою є правосуб'єктність правопорушника — суб'єкта господарювання (боржника) або цивільна право- та дієздатність його учасників, а також господарська правосуб'єктність потерпілого (кредитора). Третя підстава називається юридико-фактичною. Це протиправні дії або бездіяльність особи — господарського правопорушника, що по-